

El filferro

(ALDC, VII, 1686. El filferro)

El *filferro* és un “fil d’acer dolç, d’una gran flexibilitat i tenacitat, obtingut per trefilatge” i “metall estirat en forma de fil” (DIEC, s. v. *filferro* i *fil*); el mot, compost de *fil* (< FĪLUM) i *ferro* 21 (< FĒRRUM), procediria, segons el *DECat*, d’un hipotètic FILUM FERRĒUM o FILUM FERRĪ, que seria l’origen d’una primera forma **filferre* passada després a *filferro*; tanmateix, atès que la lexia composta *filferro* només es documenta des de principis del s. XIX, mentre que la lexia complexa *fil de ferro* és atestada des del s. XV (“fil de ferre”, *Spill*; “fil de ferro”, doc. barceloní de 1481) fins almenys a Lacavalleria, 1696 (en mall. en Amengual, 1858-1878), sembla que hauríem de partir d’aquesta forma reduïda posteriorment a *filferro*, que, d’altra banda, coneix una extensió considerable enfront de *fil de ferro*, escorat a parlars laterals (ross., val. mer.) o insulars (bal.); comparem també el mot amb el fr. *fil de fer* (→ *fil de fer* 7) i l’it. *fil d’ferro* o *filo di ferro*.

Aram s’hauria pogut formar per metonímia (nom de la matèria per l’objecte) a partir del llat. tardà AERAMEN ‘bronze; objecte de bronze’ (der. de AES, AERIS ‘bronze; coure’), convertit per assimilació en ARAMEN; però també podria constituir una reducció de *fil d’aram*, freqüent en val. (var.

fil d’eram 155, 164, 167, a partir de l’articulació de la preposició *de*; dim. *fil d’aramet* 156). L’alternança geogràfica en val. de *fil d’aram/fil de ferro* es complementa en obres lexicogràfiques (Cabrera, 1868; Pla, 1880). Notem que *alambre*, pres del cast. *alambre* (< ant. *arambre*, present en les loc. 87, 94), o *fil d’alambre*, menys freqüent, s’han instal·lat en poblacions disperses del domini, sovint amb convivència amb *fil de ferro* o *aram/fil d’aram*, precisant matisos de consistència de vegades contradictoris: per a uns inf., l’*alambre* (o *aram*) 53, 119, 120 és gruixut com el *filferro* 109, mentre que per a altres el *fil d’aram* (o *aram*) 118, 136, 165, l’*alambre* 25 i el *filferro* 53, 105, 120 són prims.

L’àrea predominant pràcticament en tots els dial. és la de *filferro/fil de ferro*, mentre que la de *aram/fil d’aram* només és de la franja occidental i bona part del val. L’interferit *alambre/fil d’alambre* fa acte de presència, aquí i allà, sovint amb convivència amb el mot genuí.

Són mots normatius *filferro*, des del *DOrt*, 1917; *fil de ferro*, com a exemple, des del *DG₁*, 1932; *aram* “coure treballat en forma de xapa o de fil”, des del *DIEC₁*, 1995.

